

Toisen maailmansodan vastarintaliik- keistä ja niistä tehtävistä johto- päätöksistä

Kirjoittanut yleisesikuntamajuri **B. W. Kontlopää**

Ryhdyttäessä tarkastelemaan otsikossa esitettyä aihetta lienee paikallaan aluksi todeta, ettei vastarintaliike, siis jonkin maan koko väestön tai väestöosan asettuminen miehittäjään nähden vastustavalle kannalle joko aktiivisia tai passiivisia keinoja käyttäen, sinänsä ole mikään uusi ilmiö. Eräinä esimerkkeinä voidaan mainita Napoleonin Espanjan sota v. 1808, jolloin käytännöllisesti katsoen koko Espanjan kansa nousi vastarintaan sotilasjunttiansa johdolla, sekä ensimmäisen maailmansodan ajalta Belgian ja Serbian kansojen sangen uppiniskainen asennoituminen. Oman maamme osalta viitattakoon tässä vain lukuisiin sissipäällikköihin, joiden toiminnan olennaisesti mahdollisti väestön heille antama tuki, sekä lisäksi Voimaliittoon ja jääkäriliikkeeseen. Nämä esimerkit lienee kuitenkin käsitettävä erillisiksi ilmiöiksi.

Kahden suuren valtaryhmän, akselivaltojen ja liittoutuneitten suuressa voimainponnistuksessa toisessa maailmansodassa käytettiin valloitetujen maiden väestön vapaudenrakkautta ja taistelutahtoa ensi kertaa hyväksi liittoutuneiden keskitetyn yhteisen johdon alaisena taistelukeinona, joka tähtäsi kaikkien sotaponnistusten yhteiseen lopulliseen päämäärään, vastustajan täydelliseen nujertamiseen.

Myös akselivaltojen puolella esiintyi pyrkimyksiä vastaavalaaiseen toimintaan, jota ei kuitenkaan liene koskaan organisoitu

kyllin tehokkaaksi. Tässä yhteydessä palautettakoon mieliin esim. intialainen Subhas Chandra Bose ja Jerusalemin suurmufti.

Tässä esityksessä keskitytään tarkastelemaan yksinomaan akselivaltoja vastaan suuntautunutta toimintaa, ja niistäkin n. 20 maasta, joissa tätä toimintaa esiintyi, käsitellään vain Euroopan valtioita.

Kokonaiskuvan saamiseksi selostettakoon lyhyesti, mikä oli liittoutuneitten ylijohdon osuus vastarintaliikkeitten organisoinnissa, varustamisessa ja johtamisessa.

Liittoutuneitten ylijohdon erityisten operaatioiden vastuunalainen johtaja (Special Operations Executive), kenraalimajuri Sir Colin Gubbins on 28. 1. 1948 Royal United Service Institutionissa Lontoossa pitämässään esitelmässä selostanut liittoutuneitten ylijohdon käsitystä yleisestä tilanteesta sodan alkupuolella sekä eri maiden vastarintaliikkeiden ko'ordinoimiseksi suoritettuja toimenpiteitä.

Hänen lausuntonsa mukaan tilanteelle oli kesäkuussa 1940 Saksan suurten voittojen jälkeen ja Norjan, Tanskan, Hollannin, Belgian ja Ranskan vastarinnan kukistuttua olennaista, että

- Brittiläinen Imperiumi oli yksin pakkotilanteessa, jonka ratkaisu riippui sen omista ponnistuksista,
- Saksa kävi totaalista sotaa sanan täydessä merkityksessä,
- Saksan menestys perustui suureksi osaksi kauan kokeiltuihin ja harjoiteltuihin mullistaviin menetelmiin.

Tämä pakkotilanne aiheutti sen, että totaaliseen sodankäyntiin oli vastattava samalla mitalla. Taistelussa oli käytettävä kaikkia keinoja. Eräs näistä oli miehitettyjen maiden väestön vastarinta. Se seikka, että Brittein saaret, Gibraltar, Malta, Lähi-itä, Intia ja Australia olivat Imperiumin joukkojen hallussa, loi edellytykset tämän vastarinnan organisoimiselle ja tehokkaalle hyväksikäytölle. Päämääräksi tässä työssä asetettiin, ottaen huomioon, että Imperiumi oli puolustusasenteessa ja että ratkaisun aikaansaaminen veisi vuosia,

- Saksan sotapotentiaalin kimppuun käyminen sen aroissa kohdissa,
- sen voimien kuluttaminen ja hajoittaminen,
- maihinnousujoukkojen mahdollisimman tehokas avustaminen maihinnousun tapahtuessa.

Edellä olevasta ilmennee, että vastarintaliikkeiden hyväksikäyttö oli ennen kaikkea brittien etujen mukaista. Tästä johtuu-kin, että toiminnasta vastasivat ja sen suurimmaksi osaksi järjestivät Brittiläisen Imperiumin sotavoimat.

Gubbinsin selostuksesta saa helposti sen käsityksen, että britit organisoivat eri maiden vastarintaliikkeet. Väärinkäsitysten välttämiseksi on huomautettava, että britit organisoivat vain sen osan, joka suoranaisesti hyödytti heitä itseään ja ennen kaikkea ko'ordinoivat toiminnan eri maissa yhteistä lopullista päämäärää silmällä pitäen. Koko toiminnan olennaisin perusedellytys, miehitettyjen maiden väestön vapaudenrakkaus ja sen sanelema toiminnantarve, oli useimmissa tapauksissa brittiläisten organisaattorien ja yhteysupseerien saapuessa ilmennyt tekoina. Koska vastarintaliikkeitä esiintyi lähes kahdessakymmenessä maassa, olivat olosuhteet niissä luonnollisesti sängen erilaiset, eivätkä näiden maiden vastarintaliikkeiden ja liittoutuneitten sodanjohdon edut aina käyneet yhteen. Tästä on parhaana todistuksena Jugoslavian tšetnikkien johtajan, kenraali Draža Mihailovitšin kohtalo. Mitkään käytettävissä olevat tiedot eivät liioin viittaa siihen, että liittoutuneitten ylijohdolla olisi ollut mitään sanomista Saksan valtaamilla Neuvostoliiton alueilla syntyneiden vastarintaliikkeiden suhteen.

Oikeaan osutaan ilmeisesti, jos korostetaan Gubbinsin mainintaa, että tehtävänä oli

- miehitettyjen maiden väestön rohkaiseminen ja niiden avustaminen Saksan sotapotentiaalin vahingoittamiseksi tuho-laisteoin, kumouksin, jarrutuksin, sissihyökkäyksin jne., sekä samalla
- salaisten joukkojen organisoiminen, aseistaminen ja kouluttaminen lopullista ratkaisua silmälläpitäen.

Tähän on vielä käytännöllisenä toimenpiteenä lisättävä

- tietojen hankkiminen liittoutuneitten ylijohtoa varten.

Organisaatio ja johtaminen oli vaikeata näiden tehtävien kesken vallitsevan ristiriidan takia. Ensimmäinen edellytti aktiivista toimintaa, joka lisäisi miehittäjän valppautta, toinen vaati työrauhaa ja ehdotonta salaamista.

Miehitettyihin maihin oli lähetettävä melko laaja henkilöstö ja aikaa myöten huomattava määrä aseita, ampumatarvikkeita,

räjähdysaineita ja muuta varustusta. Ensimmäinen tehtävä oli kuitenkin yhteyden aikaansaaminen ko. maihin, joihin se oli katkennut viimeisten brittiläisten joukkojen vetäytyttyä Englantiin. Tämä merkitsi sitä, että ensimmäiset yhteyshenkilöt oli laskuvarjolla pudotettava jokseenkin umpimähkään toiminta-alueille.

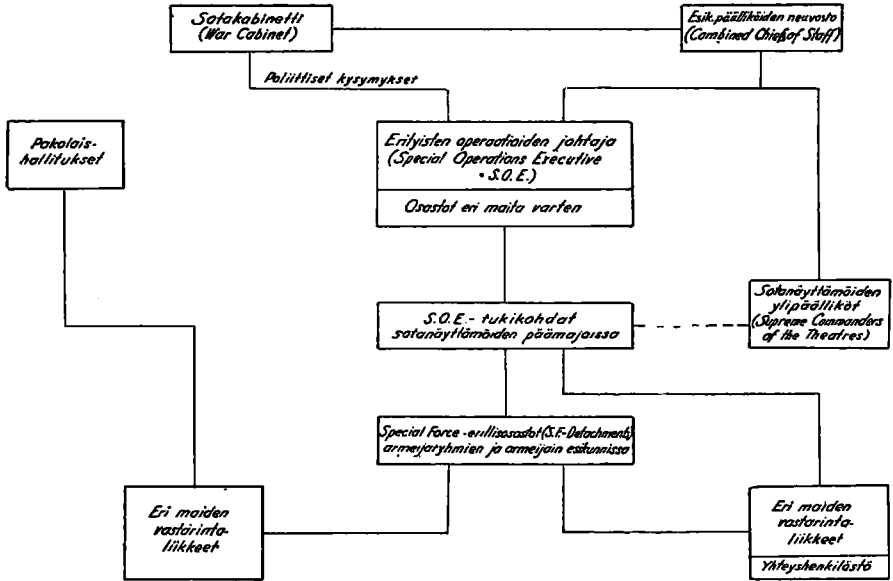
Ensimmäisenä organisoititöimenpiteenä britit ryhtyivät etsimään soveliaista henkilöstöä, perustamaan koulutuslaitoksia ja koeasemia erikoisvarustuksen, esim. yhden hengen radioiden, varusesineiden, henkilötodistusten, elintarvikekorttien, demobilisaatiopapereiden jne. valmistusta varten sekä hankkimaan ulkomaisten valuuttaa, perehtymään Gestapon menetelmiin ja kehittämään tarvikkeiden pudottamista lentokoneista.

Aktiivisiin tehtäviin käytettävä henkilöstö otettiin liittoutuneitten sotavoimista. Huomattavan osan muodostivat brittiläiset upseerit, aliupseerit ja miehet täydennettyinä dominioitten joukoista valituilla. Tämä menetelmä pienensi saksalaisten asiamiesten soluttautumisvaaraa, mutta varovaisuuden vuoksi annettiin kaikille erittäin tarkan valvonnan alaisina kuukauden kestävä ennakkovalmennus, jonka aikana koulutettavat eivät tienneet tulevasta tehtävästään mitään ja jonka kuluessa sopimaton aines voitiin karsia.

Koulutus kesti 3—4 kuukautta, laskuvarjokoulutus mukaanluettuna. Radiosähkötäjille annettiin lisäksi 2—3 kuukauden jatkokoulutus. Kaikki perehdytettiin saksalaisten erikoismenetelmiin.

S. O. E. (Special Operations Executive; ks. piirros 1) vastasi erityisesti nimitettyä hallituksen jäsentä (Cabinet Minister) mutta oli kaikissa sotilaallista luonnetta olevissa tai sellaisiin johtavissa asioissa operatiivisesti alistettu esikuntapäälliköiden neuvostolle (Combined Chiefs of Staff). Tämä alistussuhde oli samalla desentralisoitu siten, että toiminta saatettiin kiinteästi ja tarkoin soveltaa eri sotänäyttämöiden ylipäällikköjen toimintaan. Kaksijakoisuus aiheutti alussa kitkaa, joka kuitenkin kokemusten lisääntyessä pieneni. Esimerkkinä alistussuhteiden monimutkaisuudesta mainittakoon, että Ranskaa koskeva toiminta jäi operatiivisesti esikuntapäälliköiden neuvostolle alistetuksi pitkäksi aikaa senkin jälkeen, kun liittoutuneet olivat valloittaneet Pohjois-Afrikan ja maihinnousu Italiaan oli tapahtunut. Tästä huolimatta kenraali

S.O.E.-toiminnan johdon organisaatio.



Piirros 1.

Eisenhowerin esikunnan oheen Algeriin perustettiin alun perin S. O. E. -tukikohta toimimaan Ranskaa varten, vaikkakin se kohdisti toimintansa myös Korsikaan, joka oli Eisenhowerin sotanäyttämöllä, sekä Italiaan, joka vasta myöhemmin tuli hänen toimintapiiriinsä.

C. O. S. S. A. C:in (Chief of Staff, Supreme Allied Commander= liittoutuneitten ylipäällikön esikuntapäällikkö) määräyksestä Länsi-Euroopan S. O. E.-toiminta alistettiin operatiivisesti Länsi-Euroopan sotanäyttämön esikunnalle, myöhemmin S. H. A. E. F:ille (Supreme Headquarters, Allied Expeditionary Force= liittoutuneitten Euroopan armeijan päämaja), mikä alistussuhde säilyi sodan loppuun saakka sillä poikkeuksella, että Norjan toimintaa lopuksi johti Scottish Command (sotilaspiiri) ja S. O. E. sopeutti toimintansa siihen.

Toiminnan ko'ordinointi eri sotanäyttämöiden ylipäällikköjen esikuntien alapuolella ja maaoperaatioiden alkaessa saavutettiin

käyttämällä armeijaryhmien ja armeijain esikunnissa erityisjoukkojen erillisosastoja (S. F.-eli Special Force Detachments). Täten mahdollistettiin vastarintaryhmien toiminnan mukauttaminen välittömästi vihollisen rintaman takana liittoutuneitten joukkojen taktilliseen toimintaan ja armeijain komentajien käskyjen täyttämisen esim. räjäyttämällä siltoja tai estämällä vihollinen suorittamasta hävityksiä. Nämä erillisosastot olivat erikoisradio-kalustolla varustetut.

Selvyyden vuoksi mainittakoon tässä yhteydessä, että S. O. E.-esikunta ja amerikkalaisten sitä vastaava O. S. S. (Office of Strategic Services=strategisen palvelun esikunta), joka kohdisti toimintansa pääasiallisesti Euroopan ulkopuolelle, eräiden tietojen mukaan yhdistettiin v. 1944 S. F. H. Q:ksi (Special Forces Headquarters=erityisjoukkojen esikunta).

Huomattavan tekijän eri maiden vastarintaliikkeitten johtamisessa muodostivat liittoutuneitten turviin paenneet miehitettyjen maiden hallitukset. Liittoutuneet oivalsivat niiden suuren merkityksen niissä tapauksissa, joissa ne olivat säilyttäneet ja edelleen kykenivät säilyttämään kansansa luottamuksen.

Tanska ja Ranska olivat sikäli erikoisasemassa, että edellisessä toimi laillinen hallitus ja jälkimmäisessä niin ikään lailliseksi katsottava hallitus, jonka voitiin sanoa pelastaneen mitä pelastettavissa oli ja jonka aseman USA oli tunnustanut. Lienee syytä todeta Gubbinsin sanonta, jonka mukaan tilanne Tanskan osalta, missä hallitusvaltaa hoitivat lailliset elimet, oli »sietämätön tanskalaisten enemmistölle-samoin kuin liittoutuneille ja oli saatava muuttumaan».

Gubbinsin käsityksen mukaan, mikä lienee myös ainakin brittien ylijohdon käsitys, Britannian hallitus jäi vastuuseen Ranskan vastarintaliikkeen operaatioista Normandian maihinnousuun saakka, jonka jälkeen kaikki maanalaiset joukot, olivatpa ne brittien muodostamia tai de Gaullen »brittien opastuksella ja valvonnassa» organisoimia, alistettiin Eisenhowerille ranskalaisen kenraali Koenigin johtoon. Ranskalaiset itse eivät suinkaan yleisesti yhtyneet tähän käsitykseen.

Eri maissa britit pyrkivät organisoimaan vastarintajoukot mahdollisuuksien mukaan brittiläisittäin tiettyjä erikoistehtäviä ja -olosuhteita silmällä pitäen ja toimimaan määrättyillä alueilla siten,

ettei yhden joukon paljastuminen aiheuttaisi koko järjestelmän romahdusta.

Toiminta jakaantui siis tuholaistoimintaan (sabotaasiin) ja maanalaisten armeijain luomiseen.

Tuholaistoiminnalle tarjoutui edullisia kohteita. Saksa oli asettanut Länsi-Euroopan maiden talouselämän huomattavan suuressa mitassa palvelemaan sen sotaponnistuksia. Rautamalmin kuljetukset Norjasta, Ranskan ampumatarviketehtaat, Tanskan laivaveistämöt, Hollannin lentokonetehtaat, Tšekkoslovakian aseteollisuus ja Puolan hiilikaivokset olivat, eräinä esimerkkeinä mainittuina, arkoja kohtia, joihin voitiin iskeä. Paikallisten olosuhteitten toiminnalle asettamat vaikeudet saattoivat olla hyvinkin suuret. Niinpä esim. niihin ryhmiin, joiden tarkoituksena oli Jugoslavian alueelta häiritä saksalaisten kuljetuksia Tonavalla Rautaportin tienoilla, oli yhteyttä pidettävä ja tarvikkeita niille toimitettava lentoteitse Lähi-idän sotänäyttämön päämajan yhteydessä toimivasta S. O. E.-tukikohdasta Kairosta.

Toiminta suoritettiin järjestelmällisesti. Pyrkimyksenä oli päästä mahdollisimman tehokkaaseen ja kauas tuntuvaan vaikutukseen tutkimalla kohteet perusteellisesti etukäteen. Tällöin neuvoteltiin Britannian eri ministeriöiden, etupäässä Service Departmentien (vastaavat oikeastaan lähinnä eri puolustushaarojen esikuntia), taloudellisen sodankäynnin ministeriön, yhdistettyjen operaatioiden päällikön jne. kanssa.

Tärkeimpinä tuloksina Gubbins pitää eri maiden osalta seuraavia suorituksia.

R a n s k a:

- Ratier'n lentokoneenpotkuritehtaan tuhoaminen Toulousessa,
- Ranskan suurimpien asehtaitten Le Creusot'n voimansaannin estäminen,
- Saõnen padon tuhoaminen Gignyssä, minkä seurauksena saksalaisten kevyt laivaliikenne Välimerelle keskeytyi viideksi kriittiseksi viikoksi; tämän tuhotyön uudistaminen seuraavana vuonna,
- häirintään ja propagandaan käytetyn Radio-Paris'n aseman tuhoaminen,
- lukemattomien voima-asemien ja muuntajien tuhoaminen,
- jatkuvat rautatieliikenteeseen kohdistuneet hyökkäykset,

jotka erityisesti vaikeuttivat saksalaisten sukellusvenetuki-
kohtien öljytäydennystä.

Belgia:

- voima-asemain ja muuntajien tuhoaminen,
- sulkujen ja muiden kanavalaitteiden tuhoaminen Belgian ja Ranskan välisillä vesiteillä,
- korkeajännitejohtojen ja -pylväiden tuhoaminen.

Tanska:

- laivaveistämöiden, erityisesti Burmeister & Wainin vaurioittaminen,
- neljäntoista aluksen upottaminen satamissa yhdeksän kuukauden aikana ennen maihinnousua Norjaan,
- rautateihin kohdistunut tuholais toiminta.

Norja:

- Orklan pyriittikaivoksen vaurioittaminen ja tehtaan tuhoaminen,
- sukellusveneöljy- ja torpedovaraston tuhoaminen Hortenissa,
- Scefcon kuulalaakeritehtaan tuhoaminen Oslossa,
- raskasvesitehtaan ja -varaston tuhoaminen Rjukanissa.

Kreikka:

- Gorgopotamoksen rautatiesillan tuhoaminen,
- teiden ja rautateiden tuhoamiset kesäkuussa 1943 vihollisen harhauttamiseksi Sisilian maihinnousun suhteen,
- kenraali Kreipen sieppaaminen Kreetasta,
- saksalaisen tonniston upotukset Pireuksen satamassa.

Näiden lueteltujen tekojen lisäksi on mainittava erilaatuiset jarrutusmenetelmät työnsuorituksissa, tarvikelähetysten harhaan suuntaamiset, »pinnareiden» ja karkurien opastaminen ja muu senkaltainen toiminta.

Yhtenä tuholais toiminnan näkyvänä poliittisluonteisena seurauksena, jolla oli melkoinen merkitys, on Tanskan tilanteen kiristyminen siinä määrin, että saksalaiset syrjäyttivät maan hallitus elimet ja Tanskasta tuli »taisteleva Tanska».

Maanalaisten armeijain osalta oli toiminta suunniteltu ylipäällikön käskystä alettavaksi

- Normandiassa välittömästi ennen H-hetkeä maihinnousu-

päivänä lukuunottamatta joukkoja, jotka oli varattu tuke-
maan Etelä-Ranskaan tehtävää maihinnousua,

- Belgiassa, Hollannissa ja Tanskassa liittoutuneitten joukkojen lähestyessä maan rajoja,
- Norjassa brittiläisten joukkojen saapuessa,
- Italiassa lopullisen ratkaisevan hyökkäyksen alkaessa,

siten että vastassa olevalle viholliselle voitaisiin sen selustassa aiheuttaa mahdollisimman suurta rintamalla tuntuvaa häiriötä viesti- ja liikenneyhteyksiä, varikkoja jne. tuhoamalla.

Sitä mukaa kuin sotatoimet kehittyivät ja liittoutuneitten ylijhto keskitti toimintansa päävihollisensa Saksan lyömiseen ratkai-
sevilla Kanaalin poikki Ranskaan ja Hollantiin suunnattavalla hyökkäyksellä, kasvoi R a n s k a n vastarintaliikkeen, erityisesti maanalaisten joukkojen merkitys. Saksalaiset oli mahdollisimman suuressa määrin harhautettava suuntaamaan toimintansa pois Normandian sillanpäästä, ja niiden huoltoa ja yhteyksiä oli erittäin tehokkaasti häiritävä varsinkin ensimmäisten maihinnousujen ja saavutetun alkumenestyksen turvaamisen aikana. Näin ollen tuli Ranska näyttelemään tärkeää osaa maihinnousupäivää edeltäneen puolen vuoden aikana. Samanaikaisesti saksalaisten vahvasti miehittämien maiden, esim. Kreikan, vastarintaliikkeet vaativat tehokasta apua, ja nämä vaatimukset oli pyrittävä ottamaan huomioon kohtuullisessa määrässä.

Sotilaallisesti organisoidut vastarintaliikkeet helpottivat liittoutuneitten maihinnousua Ranskaan ja sodan loppuvaiheen taistelutoimintaa

R a n s k a s s a

- horjuttaen vihollisen luottamusta omaan turvallisuuteensa ja sisäiseen joustavuuteensa,
- sitoen sen joukkoja järjestyksen ylläpitämiseen ja yhteyksien turvaamiseen,
- häiriten sen joukkojen siirtoja Normandian sillanpäästä vastaan ja sen uudelleen ryhmittelyä saavutetun menestyksen turvaamisen aikana,
- katkaisten sen lankayhteyksiä Ranskassa ja Belgiassa,
- suorittaen sivustain varmistusta, maaston haravointia jne. ja siten nopeuttaen hyökkäysjoukkojen etenemistä,
- avustaen tiedustelupalvelua,

- huolehtien vapautettujen alueitten turvallisuudesta ja järjestyksestä, vaikkakin voidaan todeta täyden terrorin vallinneen eräillä alueilla;

S k a n d i n a v i a s s a

- hidastuttaen saksalaisten joukkojen kuljetuksia Norjasta neljästä vajaan yhteen divisioonaan kuukaudessa,
- hidastuttaen tehokkaasti kahden divisioonan siirtoa Tanskasta länsirintamalle;

B e l g i a s s a

- siirtyen avoimeen sissisotaan, joka tuloksellisesti häiritsi vihollisen yhteyksiä ja vaikeutti sen joukkojen liikkeitä,
- opastaen liittoutuneitten joukkoja,
- varmistuen niiden sivustat,
- vapauttaen Antverpenin, ja

I t a l i a s s a

- vallaten Milanon, Torinon ja Genuan,
- avaten tien Sveitsin rajalle ja jouduttaen Kesselringin joukkojen täydellistä antautumista,
- pelastaen Lombardiassa suuria taloudellisia arvoja saksalaisten suunnittelemlta hävityksiltä.

Tämä yhteen veto oikeuttanee tekemään sen johtopäätöksen, että vastarintaliikkeet erittäin suurella määrällä vähensivät akselivalttojen salamasodalla valtaamien laajojen ja strategisesti tärkeiden alueiden merkitystä, jopa päinvastoin aiheuttivat melkoista rasi- tusta. Liittoutuneitten ylijohdon käsityksen niiden merkityksestä osoittaa kenraali Eisenhowerin toukokuussa 1945 antama lausunto: »Koska vielä ei ole suoritettu vastarintatoiminnan operatiivisen merkityksen lopullista arviointia, vakuutan, että organisoitujen vastarintajoukkojen suorittama vihollisen rautatieyhteyksien katkaiseminen, saksalaisten maantieliikenteen häirintä sekä se rasitus, joka Saksan sotataloudelle ja sisäiselle turvallisuuspalvelulle aiheutettiin koko miehityksessä Euroopassa, näytteli sangen huomattavaa osaa täydellisen ja lopullisen voittomme saavuttamisessa.»

Koska aiheen käsittely aineiston runsauden takia paisuisi kovin laajaksi, rajoitutaan seuraavassa tarkastelemaan eräiden maiden vastarintaliikkeitä ainoastaan pääpiirteittäin ja olennaisimpia seikkoja korostaen.

Vleiskuvan saamiseksi T a n s k a n vastarintaliikkeen synnystä ja kehityksestä lienee syytä mainita seuraavat seikat. Huhtikuun 8. ja 9. päivän välisenä yönä 1940 saksalaiset joukot tunkeutuivat hyökkäämättömyyssopimuksen rikkoen Tanskan alueelle Saksan lähettilään samana yönä jättäessä asiaa koskevan nootin ulkoministerille. Kuningas antoi käskyn syntyneen vastarinnan lopettamisesta ja Tanska alistui protestoiden. Näin muodostunut tilanne oli varsin yleisen mielipiteen mukaan johdonmukainen tulos Tanskan harjoittamasta maanpuolustusta vierovasta politiikasta. Mielenmasennus oli maassa yleinen. Tanskan kommunistipuolue asennoitui miehittäjiin puolueettomasti mutta hyökkäili kiivaasti kapitalistisia länsivaltoja vastaan, joiden katsoi olevan vastuussa Norjan ja Tanskan tapahtumista. Oli odotettavissa, että Tanskan pieni kansallissosialistinen puolue yrittäisi päästä valtaan.

Tanskalaisten vanha saksalaisviha oli jokseenkin kokonaan häipynyt Etelä-Jyllannin Tanskaan liittämisen jälkeen v. 1920. Miehityksen tapahduttua voitiin kuitenkin havaita lisääntyvää vihamielisyyttä, ensin passiivista, sitten aktiivista. Alussa se kohdistui Saksan johtaviin valtiomiehiin ja sotaväkeä, myöhemmin kaikkeen saksalaiseen. Tähän kehitykseen vaikutti ratkaisevasti se, etteivät saksalaiset pitäneet lupauksiaan vaan jatkuvasti kirisivät otettaan.

Vuoden 1942 alkupuoliskolla tapahtuivat ensimmäiset vakavat tuholaisteot. Elokuussa 1943 puhkesi Esbjergissä yleislakko, joka levisi Odenseen. Hallitus ei suostunut saksalaisten uhkavaatimukseen ja sai ilmoituksen, ettei se voisi jatkaa toimintaansa. Jotta saksalaiset estettäisiin asettamasta muodollisesti laillista hallitusta, hallitus lopetti heti toimintansa ja jätti eronpyyntönsä, mutta kuningas kieltäytyi vastaanottamasta sitä. Täten hallitus jäi paikalleen mutta ei suorittanut tehtäviensä. Myös valtiopäivien toiminta lakkasi.

Varsinaiset vastarintajärjestöt syntyivät vuosien 1941, 1942 ja 1943 kuluessa. Niistä mainittakoon BOPA (Borgerlige Partisaner), Holger Danske, Frit Danmark ja Ringen. Joulun tienoilla 1943 ryhdyttiin Englannista tulleen kehoituksen perusteella tarmokkaasti luomaan varsinaista maanalaista armeijaa, jonka runkona käytettiin kommunistipuoluetta, kristillismielistä Dansk Samling puoluetta, Ringeniä ja aikaa myöten Frit Danmarkia. Sekä armei-

jan että laivaston esikunnan yhteydessä toimi salainen esikunta. Koko maa jaettiin kuuteen sotilaspiiriin. Eräiden virheiden jälkeen päädyttiin järjestelmään, jossa ryhmän miehet tunsivat vain oman ryhmänjohtajansa ja tämä vuorostaan vain lähimmän esimiehensä. Saman vuoden alkupuolella oli Ruotsissa aloitettu tanskalaisten miesten sotilaskoulutus. Kevääseen 1945 mennessä Danforce, jolla nimellä muodostettuja kahta prikaatia myös kutsuttiin, käsitti viisi täyttä pataljoonaa, joiden kokonaisvahvuus oli noin 3 500. Neljän suuren vastarintajärjestön edustajat perustivat 16. 9. 1943 Tanskan Vapautusneuvoston, jonka kokoonpano pysytettiin kaiken aikaa laajoja piirejä edustavana ja arvovaltaisena. Johdettuaan kesäkuussa 1944 Kööpenhaminan yleislakon se muodostui Tanskan kansan todelliseksi poliittiseksi johtoelimeksi, eräänlaiseksi epäviralliseksi hallitukseksi. (Piirroksessa 2 on esitetty kaavio Tanskan vastarintaliikkeen organisaatiosta vuoden 1944 lopussa eräänä esimerkkinä keskitetyn johdon alaisena toimivasta vastarintaliikkeestä.)

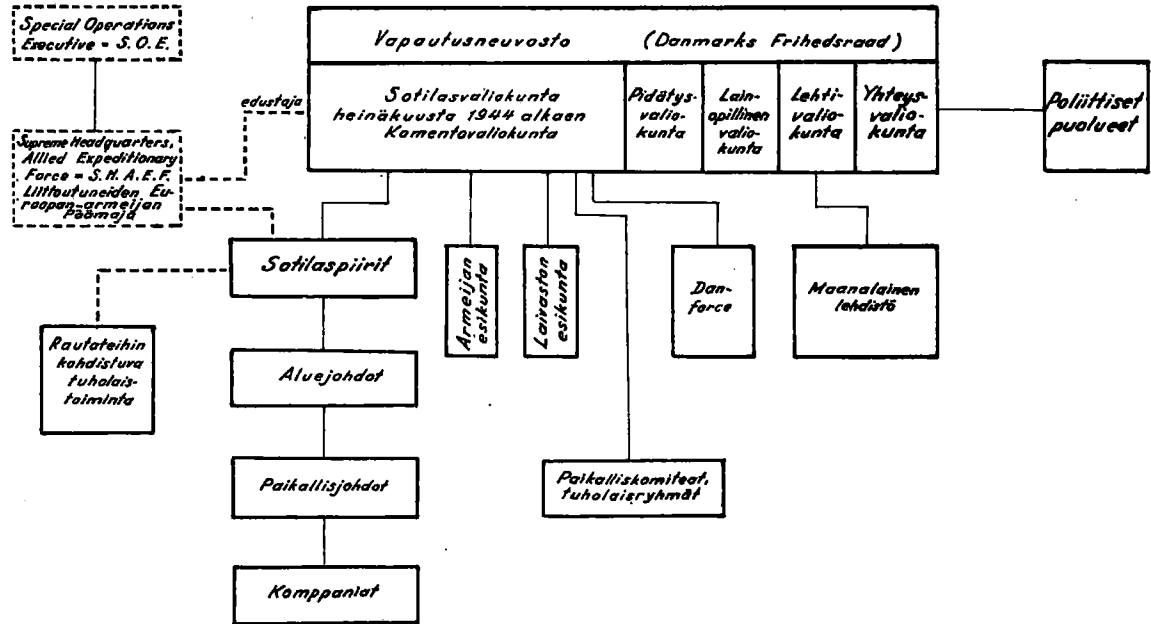
Tanskan osalta voidaan yhteenvetona todeta, että

- väentihydestä johtuva kanssakäyminen edisti organisaation kiinteyttämistä,
- liikkumatilan puute pani painopisteen tuhoistoimintaan ja sissitoiminta jäi vastaavasti olemattomaksi,
- tuholaiset elivät joko kaksinaamaisesti tai maan alla,
- yhteiskuntarakenteesta ja kansanluonteesta johtuen kehitys kulki hitaasti aktiiviselle vastarinnalle myönteiseksi,
- tiheä asutus ja pohjoismaiseen oikeuskäsitykseen perustuva ajattelu aiheuttivat yleislakot, jotka vuorostaan johtivat saksalaisten suorittamaan vallansiirtoon,
- maantieteellinen sijainti helpotti yhteyksiä ulospäin.

Toisen miehitetyn pohjoismaan N o r j a n osalta todettakoon, että

- kansanluonteesta ja pohjoismaisesta ajattelutavasta johtuen ei saksalaisilla ollut, yhtä vähän kuin Tanskassakaan, yleensä kannatusta,
- hallituksen annettua julistuksen taistelun jatkamisesta ja sen sekä kuningashuoneen poistuttua maasta toiminta sai oikeustaistelun luonteen,
- harva asutus ja laajat tunturiseudut mahdollistivat pako-

Tanskan vastarintaliikkeen organisaatio v:n 1944 lopussa.



Piirros 2.

laisten ja tuholaisosastojen oleskelun sekä lentoyhteyden pidon heihin,

- tuholaistoiminta oli helppoa, sillä liikenneyhteydet olivat verrattain harvat ja vaikeasti korjattavissa,
- maantieteellinen sijainti ja rannikon muoto helpottivat meritse tapahtuvaa toimintaa, ja maayhteydet Ruotsiin olivat hyvät.

Euroopan mantereen kahden pienen miehitetyn maan Hollanin ja Belgian osalta on mielenkiintoista suorittaa pieni vertailu. Hollannissa hallitus ja kuninkaallinen perhe poistuivat maasta puolustuksen murruttua, ja taistelua jatkettiin valtakunnan ulkopuolelta johdettuna. Kansan korkean sivistystason johdosta vasarintaliikkeelle tuli leimaa-antavaksi nimenomaan yliopistopiirien suuri osuus. Tämä seikka, kansan vapaudenrakkkaus ja sen suhteellisen suuri hyvinvointi aiheuttivat sen, ettei vastarintaliikkeellä ollut mitään tiettyä sisäpoliittista sävyä, ellei tällaiseksi katsota mielenilmaisuja juutalaisten puolesta. Suuresta väentihydestä johtui, että vastarintaliike toimi maan alla eikä mitään varsinaista sissitoimintaa syntynyt. Viranomaisten osuus muodostui tällöin erittäin tärkeäksi. Paitsi että vastarintamiehille hankittiin tarpeelliset väärät henkilöpaperit, hämättiin miehittäjää mm. ylläpitämällä tahallista sekasortoa virallisissa kortistoissa.

Päinvastoin kuin Hollannissa saksalaiset hoitivat Belgian pelkällä sotilashallinnolla. Korkeimmille hallinnollisille virkapaikoille sijoitettiin saksalaisia sekä miehittäjän luotettaviksi arvioimia belgialaisia. Vastarintaliikkeelle muodostuivat tunnusomaisiksi vanhat rauhanaikaiset yhteiskunnalliset, kansalliset ja poliittiset epäkohdat, joita sota ja miehitys jyrkensivät. Mustan pörssin päästessä kukoistamaan yhteiskunnalliset eroavuudet tuntuivat entistäkin enemmän. Osa talonpojista ja teollisuuspiirejä hyötyi miehityksestä samalla kun työväestö kärsi suoranaista hätää. Tämä oli omiaan syventämään kansallisia vastakohtia, sillä maalaisväestö on yleensä flaamilaista ja työläispiirit ovat enimmäkseen valloneja. Saksalaiset osasivat käyttää tätä asiaintilaa hyväkseen suosimalla flaameja ja jyrkensivät siten ristiriitaa. Kaikesta tästä oli seurauksena vastarintaliikkeen painopisteen asettuminen vallonialueelle ja liikkeen voimakas vasemmistosävy.

Sen johdossa toimivat ennen kaikkea ammattijärjestöt. Sosiaali-demokraattisen ja kristillisdemokraattisen puolueen vastarintaryhmät muodostettiin ensin. Myöhemmin tuli kommunistipuolueen osuus huomattavaksi varsinkin maanalaista armeijaa organisoitaessa.

R a n s k a n vastarintaliikkeen merkitystä tarkasteltiin edellä liittoutuneitten kannalta. Peruspiirteensä tämä vastarintatoiminta sai siitä, että aselevon solminutta maata johti ainakin alkuaikoina suurta arvovaltaa nauttinut marsalkka Pétain ja siitä, että Ranskan Imperiumin laajat alueet jäivät Saksan vaikutuksen ulkopuolelle tarjoten ns. vapaan Ranskan johtoon asettuneelle kenraali de Gaullelle runsaasti liikkumatilaa. De Gaullen toiminta lienee niin tunnettu, ettei siihen tässä yhteydessä ole syytä tarkemmin puuttua. Ranskan osalta riittäneekin yhteenvetona ainoastaan toteamus, että lukuisat suurkaupungit ja laajojen alueiden tiheä asutus panivat aluksi toiminnan painopisteen tuholaietekoihin, että maan laajuudesta johtuen oli myös riittävästi vuoristoseutuja ja muuta edullista maastoa, joka mahdollisti sissitoiminnan, että Ranskan emämaan maantietellinen sijainti helpotti yhteyksien pitoa ulospäin ja lopuksi, että ranskalainen temperamentti ja tietty poliittinen sekasortoisuus olivat omiaan vaikeuttamaan vastarintatoiminnan yhtenäistymistä, mikä seikka ilmeni eräänlaisena ristiin ja päällekkäin tapahtuvana toimintana.

Oman lukunsa ansaitsee Neuvostoliiton vastarintaliike, jolle tunnusomaista oli pyrkimys keskitettyyn, miehittämättömältä alueelta tapahtuvaan johtamiseen ja selvään sissitoimintaan. Sissijoukkojen esikunta perustettiin Moskovaan, ja ylijohdon partisaaniliikkeen esikunnan päällikkönä toimi kenraaliluutnantin arvon saanut kommunistipuolueen Valkovenäjän keskuskomitean sihteeri Ponomarenko. Hän luonnehtii sissiosastojen toiminnan ja siviiliväestön osuuden seuraavasti. »Partisaanien taktiikka perustui heidän yhteistyöhönsä väestön kanssa, heidän erinomaiseen vihollisen tilanteen, liikkeiden ja yleistilan tuntemukseensa sekä välittömien aikeiden tietämiseen. Taktiikka perustui liikkuvuuteen, paikallistuntemukseen, yllätyshyökkäyksen tuhoavaan voimaan, voimien nopeaan keskittämiseen voimakkaaksi iskuksi, eri yksiköiden irroittamiseen taistelusta tällaisen toiminnan jälkeen, erillisosastojen erinomaiseen yhteistoimintaan ja sissien rajattomaan

itsepäisyyteen.» Vaikkakin tämä lausunto — kuten yleensä muutkin vastarintaliikkeitä koskevat kuvaukset — saattaa pikemminkin sisältää sen, mihin olisi ollut pyrittävä, kuin sen, mikä saavutettiin, voitaneen katsoa sen antavan kuvan siitä, miten parhaimmat osastot toimivat. Olennaiseksi muodostui nimenomaan sissijoukkojen toiminta siviiliväestön osuuden jäädessä toiselle sijalle. Laajat saksalaisten valloittamat alueet olivat pysyvästi sissijoukkojen valvonnassa, eräät siinä määrin, että voidaan katsoa neuvostojärjestelmän palautuneen täydellisesti. Puna-armeijan ryhdyttyä hyökkäämään kiihtyi sissitoiminta välittömästi saksalaisten linjojen takana erittäin tehokkaaksi. Perusedellytyksen vastarintaliikkeen toiminnalle muodosti se, että kommunistipuolue kykeni toimimaan myös vallatuilla alueilla. Toinen edellytys oli vallattujen alueitten laajuus, ja kolmannen edellytyksen loivat saksalaiset väestön epäpsykologisella käsittelyllä. Samanaikaisesti propagandassa voimakkaasti korostettiin, että neuvostojärjestelmä ennen pitkää palautettaisiin.

Viimeisenä esimerkkinä vastarintaliikkeistä mainittakoon vielä Jugoslavia, ja palautettakoon mieliin, että kommunistipiirit ryhtyivät kominternin kehoituksesta taisteluun saksalaisia vastaan, ennen kuin kenraali Mihailovitš sai sissijoukkonsa vastarinnan loppuun organisoiduksi. Näin Jugoslavian vastarintaliike alun perin jakaantui Titon johtamiin partisaaneihin ja Mihailovitšin tšetnikkeihin. Britit avustivat aluksi molempia vastarintaliikkeitä. Mihailovitšin saksalaisten kostotoimenpiteistä johtuva passiivisuus ja Neuvostoliiton Titolle antama voimakas tuki olivat ne päätekijät, jotka johtivat tunnettuun lopputulokseen. Näille molemmille liikkeille oli tunnusomaista pyrkimys myös yhtymien käyttöön selvässä sissisodassa.

Selityksittäkin lienee selviö, että kaikissa näissä maissa vastarintatoiminnan syntyminen ja kehittyminen olennaisesti riippui suoritetusta propagandasta, jota varsinkin alkuaikoina johdettiin kotimaasta ja myöhemmin lisääntyvässä määrässä ulkopa-in.

Edellä selostettiin liittoutuneitten ylijohdon käsityksiä niistä eduista, joita eri maiden vastarintatoiminnalla kokonaisuuden hyväksi saavutettiin. Tasapuolisuuden vuoksi on syytä tutustua myös liittoutuneitten taholta ilmaistuihin päinvastaisiin mieli-

piteisiin. Tähän tarjoutuu tilaisuus tutustumalla Liddell Hartin kirjassaan »Defence of the West» esittämiin ajatuksiin. Hänen käsityksensä mukaan sissisodasta miltei kaikissa Euroopan maissa oli enemmän vahinkoa asianomaiselle maalle itselleen kuin viholliselle. Englanti oli huolellisesti suunnitellut aseellisen vastarintatoiminnan miehitysvaaran alaisissa maissa. Tämä valmisteltu maanalainen taistelu omaksuttiin kaikkialla suuren innostuksen vallassa, mutta asiallista hyötyä siitä oli varsin vähän, sillä sodan kulkuun tällaisella toiminnalla oli hyvin pieni vaikutus. Jos sissijoukkojen toiminta vihollisen selustassa voidaan yhdistää toimeenpantuun tai odotettavissa olevaan voimakkaaseen hyökkäystoimintaan, kuten esim. Normandian maihinnousun aikana, saattaa sillä olla huomattavaakin sotilaallista arvoa. Muissa olosuhteissa, esim. syvällä vihollisen selustassa, minne sotatoimien vaikutus ei ulotu, tai miehityssä maassa, joka on ajankohtaisen sotilaallisen mielenkiinnon ulkopuolella, aseellisesta sissitoiminnasta on paljon suurempaa vahinkoa kansalle itselleen kuin viholliselle. Kostotoimenpiteet ylittävät monin kerroin sen pahan, mikä on viholliselle tuotettu. Edelleen Liddell Hart toteaa, että passiivinen vastarinta miehittäjää vastaan yleisesti katsoen on tehokkaampi kuin aseellinen toiminta. Miehitetyn maan säälimätön hävitys, minkä kostotoimenpiteet sissihyökkäysten johdosta saisivat aikaan, ei kuitenkaan ole ollut pahinta, vaan pysyvin paha on moraalista laatua. Kun väkivalta, murhat ja tihutyöt tulivat nuoren polven isänmaalliseksi velvollisuudeksi, se johti pysyvään kansalaismoraalin rappeutumiseen. Säännöllisessä sodassa tätä vaaraa ei ole, mutta partisaanisodassa, jossa kaikki keinot julistetaan sallituiksi, on lain, järjestyksen ja moraalilin inflaatiolla nuorison keskuudessa vakava ja pysyvä merkitys.

On todettava, että Liddell Hart on näissä johtopäätöksissään osunut sekä oikeaan että väärään. Liittoutuneethan pitivät kaiken aikaa lopullisen päämäärän mielessään, ja itsekunkin maan edut yhtyivät joltakin osalta tähän ja erältä osiltansa poikkesivat siitä. Tuntuu todennäköiseltä, että esim. Tanska vastarintatoiminnallansa onnistui tekemään enemmän vahinkoa Saksalle kuin itselensä. Kyseenalaista sitten on, voittiko Tanska tällä toiminnallansa niin paljon, että siihen kannatti ryhtyä. Tanskalaiset itse korostavat sitä, että tietyllä tuholaistoiminnalla onnistuttiin itse

määräämään, kuinka paljon tanskalaista omaisuutta tuhottiin. Jos liittoutuneet olisivat pommituksillaan yrittäneet suorittaa vastaavat tuhoamiset, olisivat vauriot Tanskan osalta muuttuneet huomattavasti suuremmiksi. Kun otetaan huomioon, ettei Tanska taloudellisesti ollut voittajavalloista ratkaisevasti riippuvainen eikä liioin ollut halukas etelärajan siirtoon, jäänee tanskalaisten lopulliseksi voitoksi ennen kaikkea tunne siitä, että oli osallistuttu Saksan kukistamiseen, ts. taisteltu voittajavaltojen rinnalla. Puolan kohtalo osoittaa, että liian optimistisesti suunniteltu ja kehitetty vastarintatoiminta saattaa aiheuttaa niin suuria kärsimyksiä, että jää vähintään kyseenalaiseksi, saavutetaanko todellinen etu. Palautettakoon tässä mieliin epäonnistunut yritys Varsovan vapauttamiseksi. Toisaalta Jugoslavian ja Neuvostoliiton esimerkit osoittavat, että vastarintaliike, silloin kun se voidaan kehittää hyvin johdetuksi sissitoiminnaksi, todella onnistuu pitämään hallussaan ja täydellisessä valvonnassaan huomattavan laajoja alueita ja sitomaan runsaasti vihollisjoukkoja ajankohtina, joina niitä ehkä hyvinkin kipeästi tarvittaisiin varsinaisiin rintamaoperaatioihin.

Näin ollen ei voida varauksetta hyväksyä Hartin käsitystä, että passiivinen vastarinta yleisesti katsoen olisi tehokkaampaa kuin aseellinen toiminta. Sen sijaan Hart osunee valitettavasti aivan oikeaan todetessaan, että pysyväisin paha on moraalista laatua. Meillä on lukemattomia esimerkkejä jokseenkin kaikkien maiden yleisen moraalin pahasta laskusta. Vastarintaliikkeethän tarjosivat myös roskaväelle erinomaisen tilaisuuden naamioida itsekäs toimintansa isänmaallisuuteen. Varsinkin Ranska tarjoaa tästä lukuisasti vastenmielisiä esimerkkejä; eikä kansainvälisen moraalin laita liene paljoakaan paremmin. Totuuden nimessä on sanottava, että esim. Saksan johtavien upseerien hirttäminen, joskin se ehkä tyydytti laajojen piirien oikeudentuntoa, myös tyydytti hyvin laajojen piirien kostonhimoa. Kansainvälisessä oikeuskäsityksessä vallitsee sekasorto. Professori Erik Castrén onkin todennut: »Viimeaikaiset suuret sodat ja niiden aikana sattuneet lukuisat kansainvälisen oikeuden loukkaukset ovat jälleen suuresti horjuttaneet sen pyhyyttä ja luottamusta siihen. On syntynyt epä-tietoisuutta siitä, mikä vielä on katsottava voimassaolevaksi ja velvoittavaksi oikeudeksi.»

Edellä on koetettu tarkastella vastarintaliikkeitä sekä niiden hyviltä että huonoilta puolilta. Mitä niistä olisi sanottava yhteen-
vetona? Millaisiin johtopäätöksiin tullaan? Joltisellakin
varmuudella voidaan väittää, että seuraavassa suuressa sodassa
— sotien uusiutuva esiintymisenhän on historian todistuksen perusteella käytännöllisesti katsoen selviö — tulee vastarintaliikkeillä olemaan ainakin yhtä suuri merkitys kuin toisessa maailman-
sodassa. Kokemus osoittaa, että uusien aseiden ja uuden taktiikan sekä strategian ratkaiseva merkitys helposti yliarvioidaan. On hyvin epätodennäköistä, että tulevaisuuden sodassa päästään nopeasti loppuratkaisuun. Sen sijaan lienee hyvinkin mahdollista, että lyhyessä ajassa saadaan aikaan huomattavia muutoksia kokonaisryhmitykseen loppuratkaisun siirtyessä kauemmaksi tulevaisuuteen. Näin ollen tulee vastarintaliikkeillä melkoisella varmuudella olemaan riittävästi toiminta-aikaa. Todennäköistä myös on, että sodan totaalinen luonne käy yhä selvemmäksi ja mahdollisuudet iskeä vastustajan kimppuun yhä useammilla aloilla tulevat vastaavasti suuremmiksi.

Tähän voidaan väittää, että vastarintaliikkeiden esiintyminen on vältettävissä miehittäväksi joutuvan maan johtavien piirien kylmään harkintaan perustuvilla ratkaisuilla, jotka mahdollistavat ainakin suhteellisen kitkattoman yhteistyön miehittäjän kanssa. On kuitenkin otettava huomioon, että vastarintaliikkeet aivan olennaiselta osaltaan syntyvät yksityisten ihmisten isänmaan- ja vapaudenrakkaudesta sekä toiminnantarpeesta. Jonkin maan miehitys muodostaa niin poikkeuksellisen olotilan, että myös hyvin arvostelukykyiset kansalaiset voivat päätyä siihen toteamukseen, että yleismaailmallinen loppuratkaisu sittenkin muodostuu oman kansan kohtalolle kaikista tärkeimmäksi. Kysymys olisi helpompi, jos valtion päämies tai maan hallitus yksin voisi koko kansan puolesta ratkaista, onko alistuttava ja odotettava lopputulosta vaiko noustava taisteluun ja otettava vastaan kaikki sen tuomat kärsimykset.

Millainen olisi vastarintaliikkeen ihannetapaus? Kaikkiällä päteviä ehtoja tuskin voidaan määrätä, mutta kuitenkin voitaneen mahdollisimman hyvälle vastarintaliikkeelle ajatella asetettavaksi seuraavat yleiset vaatimukset:

— Sitä ei saa organisoida etukäteen, koska kavaltajien mukaan

soluttautumisen vaara muodostuu liian suureksi ja koko järjestelmä voi paljastua ennen ratkaisevaan toimintaan ryhtymistä. Poikkeuksen tekevät eräät valmistavat toimenpiteet esim. ulkomaailmaan pidettävien yhteyksien järjestämiseksi sekä tapaus, jossa perusorganisaatio jätetään rintaman siirtyessä vihollisen haltuun jäävälle alueelle.

- Sen on tyydyttävä miehityksen alkuaikana passiiviseen vastarintaan, jopa toimettomuuteenkin ja organisoiduttava yksityiskohtaisesti jossakin myöhäisemmässä vaiheessa.
- Sillä on oltava selvä poliittinen johto, joko maan laillinen hallitus omassa maassa tai valtakunnan rajojen ulkopuolella tai maanalainen johtoelin, jolla on ainakin kansan valtaosan kannatus.
- Sen on vedettävä toimintaansa ainakin jollakin tavoin mukaan kaikki kansalaispiirit ja kyettävä painamaan toisarvoisiksi rauhan aikana mahdollisesti esiintyneet taloudelliset, uskonnolliset, kielelliset ym. riitakysymykset.
- Sen on luotava kunnollinen ja taistelukelpoinen sotilaallinen organisaatio, jossa erityisesti tiedustelupalvelu on tehokkaasti järjestetty.
- Sen on kyettävä erittäin tehokkaaseen tiedoitus- ja vasta-propagandatoimintaan koko kansan pitämiseksi todellisen tilanteen tasalla.
- Sen on kyettävä pitämään kansan huonot ainekset kurissa ja tuhoamaan kavaltajat.
- Sillä tulee olla hyvät yhteydet ulkomaailmaan, mistä se tarpeen vaatiessa saa aseistuksen ja varustuksen.
- Sen on kyettävä ko'ordinoimaan toimintansa muiden sotakäyvien kanssa ja ryhdyttävä aseelliseen toimintaan tai tehokkaaseen tuholaistyöhön vasta silloin, kun hyvä lopputulos todella saavutetaan. Eräissä tapauksissa voi taistelutoiminnan välitön aloittaminen tulla kysymykseen, jos halutaan pitää tietyt alueet alunperin viholliselle rauhattomina vyöhykkeinä.
- Ja ennen kaikkea tällä vastarintaliikkeellä on kyettävä myös voittamaan jotakin rauhanteossa ja saatava sen vaikutus ulottumaan rakentavassa mielessä kansan sodanjälkeiseen elämään.

Näitä vastarintaliikkeen ihannetapauksia lienee yhtä monta kuin asian tutkijaakin.

Jos yritetään luoda kuva siitä, millainen tulevaisuuden vastarintaliike todellisuudessa on, lienee ensiksi todettava, että kunkin maan maantieteellinen sijainti ja paikalliset olosuhteet ovat niin voimakkaasti vaikuttavia tekijöitä, että ne aivan ratkaisevasti vaikuttavat vastarintaliikkeen luonteeseen. Eräissä tapauksissa valtion päämies ja vallassa oleva hallitus ehkä siirtyvät valtakunnan rajojen ulkopuolelle, jolloin vastarinta saa siihenastisen taistelun jatkamisen luonteen ja toiminnan käyntiin pano tulee helpommaksi. Toisissa tapauksissa jäävät hallitusvaltaa käyttävät elimet kotimaahan ja joko alistuvat miehittäjän käskyvaltaan tai ennen pitkää syöstään vallasta. Tällöin syntyy niin runsaasti mielipiteiden eroavuuksia menettelytavoista, että vastarintaliikkeen organisointi saattaa viedä pitkähkön ajan. Näin käynee niissäkin tapauksissa, joissa tosiasiallinen miehitys järjestetään muodollisesti laillisesti, esim. sopimusteitse. Miehittäjän ensimmäiset kosto- tai muut vastatoimenpiteet saattavat kansanluonteesta johtuen muodostua hyvinkin suuntaa antaviksi. Tiheään asutuissa maissa tulee toiminnan painopiste olemaan tuholais-teoissa. Maissa, joissa on harvaan asuttuja metsä- ja vuoriseutuja tai muuta liikkumatilaa tarjoavaa alaa, vastarintaliike helposti saanee sissisodan luonteen. Eräissä tapauksissa perääntyvät joukot rintaman siirtyessä, kuten edellä viitattiin, näennäisesti hajoavat, menevät maan alle ja soluttautuvat rintaman läpi siirtyen toimimaan vihollisen selustassa.

Lopuksi korostetaan vielä, että vastarintaliikkeet monisäikeisyydestänsä huolimatta ratkaisevasti perustuvat yksilön henkilökohtaiseen kannanottoon ja henkisiin ominaisuuksiin.